

ACTIE PROGRAMMA

LOKAAL BESTUUR

11 / januari 2010

Ruimte geven aan burgers

REDACTIONEEL 02 / EEN JAAR LEREN EN EXPERIMENTEREN 02 / GEREEDSCHAPSKIST, SPELREGELS EN AFWEGINGSKADERS VOOR BURGERPARTICIPATIE 04 / OP WEG NAAR DE RAADSVKIEZINGEN 06 / NIEUWE RADEN AAN DE START! 07 / KORTE BERICHTEN & AGENDA 08 /

Redactioneel

Ruimte geven aan burgers

Na een jaar leren en experimenteren via het project *In actie met burgers!* vindt u in deze nieuwsbrief een terugblik. Zo'n honderd gemeenten zijn een jaar lang met elkaar opgetrokken in zeventien lokale proeftuinen burgerparticipatie. Twaalf experimenten van gemeenten hebben bijzondere ondersteuning gekregen. Wat hebben de proeftuinen en experimenten opgeleverd? En hoe kunnen andere gemeenten hiermee aan de slag gaan? Deze vraag stond centraal tijdens het Festival *In actie met burgers!* op woensdag 16 december 2009 in Arnhem. Reden om in dit nummer extra aandacht te geven aan het onderwerp burgerparticipatie. U leest meer over een jaar leren en experimenteren tijdens *In actie met burgers!*, het Festival en het verschenen tijdschrift *In actie*. Ankie Feldbrugge (gemeente Ridderkerk) en Marten Muller (gemeente Oldebroek) vertellen over hun leerervaringen in de proeftuin 'Van burgerpanel tot burgerbestuur (IMI)', maar vooral hoe zij nu verdergaan in hun eigen gemeente met burgerparticipatie.

In deze nieuwsbrief kijken we ook vooruit. In de vaste rubriek 'Gemeenten op weg naar de raads-

verkiezingen' vertelt Henk Westra, regioconsulent van het Actieprogramma Lokaal Bestuur en griffier in Zevenaar, hoe hij en collega-griffiers zich op de verkiezingen voorbereiden. Ook het Actieprogramma bereidt zich voor. Er is een inwerkprogramma voor nieuwe raden gereed, waarover u meer kunt lezen op pagina 7. In januari en februari 2010 organiseert het Actieprogramma verschillende bijeenkomsten voor kandidaat-raadsleden. Deze avonden staan in het teken van praktische workshops. In april, mei en september vinden regionale congressen voor raadsleden plaats. Kijk voor meer informatie in de agenda op pagina 8 of op Actieprogramma.nl.

Veel leesplezier!

Namens het projectteam
Actieprogramma Lokaal Bestuur,
Roelie Lenten

In actie met burgers!

Een jaar leren en experimenteren

Onder de vlag van *In actie met burgers!* – een deelproject van het Actieprogramma – hebben in 2009 zo'n honderd gemeenten in zeventien lokale proeftuinen burgerparticipatie actief met en van elkaar geleerd over verschillende vormen van burgerparticipatie. Twaalf experimenten van gemeenten kregen bijzondere aandacht en (financiële) ondersteuning. In deze nieuwsbrief een korte terugblik op een jaar samen leren en experimenteren en het Festival *In actie met burgers!*. Een impressie van het deelproject is vastgelegd in het tijdschrift *In actie*.

De rollen en posities van burgers binnen het openbaar bestuur veranderen. Doorlopend oefenen burgers invloed uit op lokale beleids- en besluitvorming. Zij willen betrokken worden bij wat er

in hun gemeente gebeurt en komen zelf steeds meer in actie. In het hele land bedenken, ontwikkelen en gebruiken gemeenten verschillende manieren om burgers te betrekken bij het maken van

gemeentelijke plannen of hen zelfs te laten meebesturen. Binnen de experimenten en proeftuinen van *In actie met burgers!* zijn de successen en valkuilen van burgerparticipatie de revue gepasseerd.

Proeftuinen en experimenten

De proeftuinen vormden de leeromgeving waarin gemeenten samen met externe deskundigen experimenteerden. De thema's liepen uiteen van de rol van communicatie bij burgerparticipatie en de inzet van burgerpanels tot wijkgericht werken, het faciliteren van burgerinitiatieven en e-participatie. Gemeenten gingen op werkbezoek, presenteerden hun projecten aan elkaar, discussieerden samen en lieten zich voorlichten door experts over specifieke kennisgebieden.

De twaalf gemeenten die door een toetsingscommissie verkozen waren tot meest opvallende projecten en werkwijzen uit de 120 aanmeldingen, kregen als experiment bijzondere aandacht en extra (financiële) ondersteuning. Zo werd een projectteam in Amersfoort dat bezig is met een Publiek-Private-Particuliere Samenwerking ondersteund door een specialist, kon de gemeente Emmen advies inwinnen bij de universiteit Groningen over het zelf aanbesteden

door de Erkende Overlegpartners en heeft de gemeente Boskoop een website waarop burgers mee kunnen denken en schrijven aan beleid verder ontwikkeld. Met de gemeente Nieuwerkerk aan den IJssel investeerde *In actie met burgers!* samen met het Instituut voor Publiek en Politiek (IPP) in de BegrotingsWijzer. Hiermee kan men inwoners vanaf het allereerste begin betrekken bij het maken van een gemeentelijke begroting. Dit instrument is binnenkort voor alle gemeenten beschikbaar.

Inspirerend festival

Op 16 december werd tijdens een Festival teruggekeken op een jaar leren en experimenteren via *In actie met burgers!* Meer dan ruim 350 bestuurders en ambtenaren waren aanwezig op deze inspirerende dag. Tijdens vijftien Festival sessies konden de aanwezigen leren van de kennis en ervaringen van de proeftuindeelnemers en

experimenterende gemeenten. Zo werd bij de sessie 'Groeten uit Berlijn!' uitgelegd hoe deze Duitse gemeente te werk gaat met buurtbudgetten en wat het verschil is met de Nederlandse bewonersbudgetten-praktijk. In het 'Museum voor magisch wijkrealisme' waren de lessen van de proeftuindeelnemers van 'Wijkgericht werken – opstartfase' en 'Wijkgericht werken – doorontwikkeling' verbeeld in echte kunstwerken. Verder kregen festivalgangers onder meer tips over hoe gemeenten burgerinitiatieven kunnen ondersteunen en hoe gemeenten, net als Breda, met de methode 'Waarderend vernieuwen' maximaal rendement uit de dialoog tussen inwoners en de gemeente kunnen halen. Een verslag van het Festival is te vinden op www.inactiemetburgers.nl. De dag werd afgesloten met de presentatie van het eenmalige tijdschrift *In actie* dat een impressie geeft van *In actie met burgers!*

Benieuwd welke lessen gemeenten hebben geleerd van een jaar *In actie met burgers!* en hoe u deze kunt vertalen naar uw eigen praktijk?

Bestel dan het tijdschrift *In actie* via de website www.inactiemetburgers.nl. Op deze vernieuwde website vindt u verdieping, achtergrondverhalen en contactgegevens van betrokkenen. Het tijdschrift kunt u hier ook digitaal bekijken.

Gereedschapskist, spelregels en afwegingskaders voor burgerparticipatie

In de proeftuin 'Van burgerpanel tot burgerbestuur (IMI)' spraken de proeftuindeelnemers intensief over de do's en don'ts van burgerparticipatie. Marten Muller van de gemeente Oldebroek en Ankie Feldbrugge van de gemeente Ridderkerk bliken terug, maar kijken vooral vooruit. Want na een jaar *In actie met burgers!* gaan zij met meer kennis verder met burgerparticipatie.

Muller, beleidsmedewerker, is positief over de proeftuinbijeenkomsten: 'Goed was dat we tijdens de eerste bijeenkomst zelf de leerbehoeften hebben besproken. Daar kwam uit dat we de spelregels voor burgerparticipatie wilden bepalen. Dus: wanneer pas je burgerparticipatie wel toe en wanneer niet. Ook wilden we burgers erbij betrekken en ten derde wilden we in beeld krijgen wat voor instrumenten en methodes je wanneer toepast om burgers mee te laten praten.' Ook Feldbrugge is enthousiast: 'Ik vond het geweldig. Je komt met mensen uit heel Nederland samen en hebt veel vragen. Maar voor sommigen vormt het ene een vraagteken, terwijl het voor de ander juist al een uitroepteken is. Zo kun je elkaar helpen en inspireren.' Feldbrugge is bandwever in gemeente Ridderkerk. Een bijzondere functie: 'Ik weef aan de band van

vertrouwen tussen overheid en inwoners langs draden van aandacht, respect en verantwoordelijkheid. Ik ben altijd bezig met het verbinden van mensen.'

Vervoltraject

Muller en Feldbrugge waren vanuit hun gemeenten niet de enigen die zich aangemeld hadden voor *In actie met burgers!*. Collega's van Feldbrugge konden echter door tijdgebrek achteraf toch niet meedoen. Vanuit de gemeente Oldebroek hebben vier mensen actief meegedaan aan verschillende proeftuinen. Muller: 'Bij ons alle vier was er behoefte aan kennis binnen het eigen interesse- en werkveld. Vanaf de start was het onze bedoeling, dat we na dit traject samen om de tafel zouden gaan zitten om te kijken wat we met onze leerervaringen

‘Wij willen de inwoners meer ruimte bieden om actief mee te praten’

nu verder kunnen doen in de gemeente en hoe we een breder draagvlak voor burgerparticipatie kunnen creëren in de organisatie.’ Het ‘hoe nu verder-gesprek’ heeft onlangs plaatsgevonden. Begeleid door het Instituut voor Maatschappelijke Innovatie (IMI), de proeftuinbegeleider van ‘Van burgerpanel tot burgerbestuur’, is in kaart gebracht wat het viertal wil in de toekomst. Muller: ‘Tijdens deze bijeenkomst bleek dat we onze ervaringen uit de proeftuinen als een olievlek willen laten verspreiden in de organisatie. Maar hoe gaan we dat overdragen? En een andere belangrijke vraag is: hoe kunnen we uniformiteit aanbrengen in de nu nog verspreide initiatieven? Hiervoor hebben we spelregels en afwegingskaders nodig.’

Tijdens de proeftuin gaven de deelnemers vanaf het begin aan, dat zij ook met derden en burgers in gesprek wilden gaan. Muller is blij dat dit iedere bijeenkomst is gelukt: ‘Zo hebben we met diverse ervaringsdeskundigen en burgers gesproken over de do’s en don’ts van burgerparticipatie.’ Ook hebben de deelnemers ervaringen, methodes en werkinstrumenten uitgewisseld. Feldbrugge: ‘Om participatie verder te kunnen ontwikkelen, hebben we gereedschap nodig. Je bent een soort monteur: afhankelijk van het probleem, kies je een stuk gereedschap. We zijn de proeftuin begonnen met kijken wat er in de gereedchapskist moet zitten. Ik miste bijvoorbeeld in onze gereedchapskist het afwegingskader. Wanneer moet wie wat doen.’ De gemeente Zaanstad bleek de afwegingskaders al gebundeld te hebben en Amersfoort had de spelregels voor burgerparticipatie geformuleerd. Vanuit Oldebroek bracht Muller vooral kennis mee over het dorpsgericht werken: ‘Wij willen de inwoners meer ruimte bieden om actief mee te praten. Het college voert dorpsgesprekken. Onze dorpscontactpersonen binnen de gemeente hebben spreekuren en gaan

actief de dorpen in om contact te leggen. Vanaf het komende jaar willen we klankbordgroepen ook de ruimte geven om zelf een dorpsplan te formuleren.’ De gemeente werkt nu vijf jaar op deze manier. ‘Eerst gingen de dorpsgesprekken over hele concrete zaken, zoals klachten over het groen, maar langzamerhand wordt de ontwikkeling op dorpsniveau besproken en gaan mensen met basale problemen naar de spreekuren’, aldus Muller.

Dat Oldebroek actief is op het gebied van burgerparticipatie, ontging ook de jury van het ‘Beste burgerjaarverslag 2008’ niet. Op maandag 23 november ontving burgemeester Wim Zielhuis deze prijs. Muller die zelf een belangrijke rol heeft gehad in de totstandkoming van het burgerjaarverslag, is blij met de prijs: ‘We gebruiken het ook echt als monitor om bij te houden waar we het beleid kunnen verbeteren. Elk jaar nemen we concrete actiepunten op. Dit jaar vormen we klankbordgroepen van bewoners in de dorpen om samen aan de leefbaarheid te werken.’

Feldbrugge bracht haar kennis over de bijzondere positie van het burgerforum in Ridderkerk in tijdens de proeftuinbijeenkomsten: ‘Het burgerforum heeft een adviserende rol richting het college. Het burgerforum buigt zich dus niet over bijvoorbeeld bestemmingsplannen of bouwvergunningen, maar wel over hoe het college het proces beter zou kunnen aanpakken.’ De bandwever gaat, nu de proeftuin is afgelopen, verder met het opstellen van een afwegingskader: ‘Dit is bijna afgerond. Door de proeftuin is dit ontwikkelingsproces versneld. Het wordt nu opgenomen in onze spelregels voor burgerparticipatie, zodat de hele organisatie het ook gaat gebruiken en de verschillende rollen en taken van de diverse betrokkenen duidelijk zijn.’

Op weg naar de raadsverkiezingen

De kandidatenlijsten worden samengesteld en de campagnes voorbereid door politieke partijen. De Raadsverkiezingen 2010 komen eraan. In deze rubriek besteden we aandacht aan de wijze waarop gemeenten zich voorbereiden. Dit keer aandacht voor de griffiers. Lees hoe zij zich voorbereiden op de raadsverkiezingen en wat griffier Henk Westra opvalt, een paar maanden voor de verkiezingen.

‘Om een goede opkomst te krijgen, is het de inhoud die telt’

‘Bij de griffierskringen stonden de raadsverkiezingen vlak na de zomervakantie op de agenda’, vertelt Henk Westra, griffier van de gemeente Zevenaar en regioconsulent van het Actieprogramma. ‘De griffiers hebben hier ervaringen uitgewisseld hoe zij de aanpak kunnen verbeteren in vergelijking tot voorgaande keren.’ Voor de praktische zaken hebben de griffiers een checklist met ‘technische stappen’. Zoals: wanneer wordt de nieuwe raad geïnstalleerd en hoe ga je te werk bij het benoemen van de commissies?’

‘Verder is uitgebreid besproken wat gemeenten kunnen doen aan opkomstbevordering en hoe nieuwe raadsleden goed geïntroduceerd kunnen worden’, vertelt Westra. Het valt hem op dat steeds meer gemeenten zelf aan de slag gaan om mensen te enthousiasmeren voor het raadswerk en aan opkomstbevordering doen. Een positieve ontwikkeling volgens de regioconsulent: ‘Het is goed om mensen warm te maken voor de politiek. In veel gemeenten is duidelijk geworden dat politieke partijen en de gemeentelijke organisatie elkaar heel goed kunnen aanvullen op dit gebied.’ In het proces rondom opkomstbevordering werkt de driehoek van gemeentesecretaris, griffier en burgemeester in veel gemeenten nauw samen. ‘Maar hoe je het ook wendt of keert’, benadrukt Westra, ‘de politieke partijen staan centraal tijdens de verkiezingen.

Om een goede opkomst te krijgen, is het de inhoud die telt.’ Ook is er bij gemeenten aandacht voor het introductietraject. Westra: ‘Steeds meer gemeenten bieden gezamenlijk een introductietraject voor nieuwe raadsleden aan. De gemeente Nijmegen was hierin een voorloper, maar ook Wageningen, Ede, Rhenen en Veenendaal organiseren gezamenlijk een algemene introductie over de inhoud van het raadswerk.’

In de uiteindelijke coalitieonderhandelingen is vaak een ondersteunende rol weggelegd voor de griffier. Westra: ‘Wij faciliteren het proces. Je moet wel duidelijk maken dat je er ook voor de oppositie bent. De griffier is er voor iedereen. Het verschilt uiteindelijk per gemeente hoe het coalitieakkoord vorm krijgt. Westra: ‘In Zevenaar was het de vorige keer één A4-tje. Deze aanpak is goed bevallen, het gaf veel ruimte

gedurende de raadsperiode. Andere coalities timmeren alles dicht of maken een prioriteitenlijst.’ De rol van de burgemeester in aanloop naar de raadsverkiezingen en tijdens de coalitievorming verschilt per gemeente. ‘Binnen het Genootschap van Burgemeesters is daar extra aandacht voor geweest. Ik zie een tendens bij burgemeesters om zich actiever op te stellen’, laat Westra weten. ‘Sommigen nemen zelfs het voortouw om potentiële raadsleden te werven. ‘In Zevenaar wordt de burgemeester goed geïnformeerd door de griffier of formateur, in andere gemeenten hebben ze juist een hele actieve rol binnen de formatie.’

Kennis en vaardigheden

Voor veel raadsleden begint de raadsperiode met een introductie over huishoudelijke zaken en een kennismaking met de organisatie. Westra: ‘In Zevenaar

Heeft u het magazine RAAD al gelezen? RAAD is het informatieve magazine voor maatschappelijk betrokken mensen die interesse hebben in het raadswerk. U kunt RAAD gratis bestellen via www.raad2010.nl.

is daar deze keer meer aandacht voor: de raadsleden maken een rondgang langs alle afdelingen.' Verder krijgen raadsleden workshops aangeboden gericht op kennisverdieping en vaardigheden. 'Politicus zijn is een vak en hier komen veel vaardigheden bij kijken', aldus Westra. In Zevenaar wordt niet alleen aandacht besteed aan de komende raadsleden. Griffier Westra heeft exitgesprekken met de vertrekkende raadsleden: 'De raadsleden zijn als het ware mijn baas. Het is goed om van elkaar feedback te krijgen. Ook daar leer je van.'

Nieuwe raden aan de start!

Inwerkprogramma gemeenteraden

Vooruitlopend op de gemeenteraadsverkiezingen van maart 2010, heeft het Actieprogramma een inwerkprogramma voor nieuwe gemeenteraden samengesteld: 'Nieuwe raden aan de start!'. Dit inwerkprogramma bestaat uit praktische workshops die raadsleden kunnen ondersteunen bij de verschillende rollen en taken die zij hebben. Alle workshops zijn verzameld in een brochure die u kunt downloaden op Actieprogramma.nl. Met behulp van 'de menukaart' in de brochure kan de griffier de voorkeuren in de gemeenteraad inventariseren en op basis daarvan een eigen programma samenstellen.

Workshops

Het inwerkprogramma bestaat uit vijftien workshops met uiteenlopende onderwerpen. Afhankelijk van de trainingsbehoefte van de nieuwe gemeenteraad kan hieruit een passend aanbod samengesteld worden. Elke workshop is incompany, duurt één dagdeel en vindt meestal 's avonds plaats.

De workshops:

- De gemeente in vogelvlucht
- Gemeentefinanciën
- Programmabegroting
- De gereedschapskist van het raadslid: rollen en instrumenten
- De kaderstellende rol van de raad
- Burgers betrekken
- Regie werkt!
- Timemanagement
- Snellezen
- Politieke debatvaardigheden
- De debatscan
- Een effectieve inbreng leveren
- Media
- Vergaderpraktijk onder de loep
- Voorzitten

Aanmelden

Bij belangstelling voor één of meer workshops uit het inwerkprogramma, kan de griffier contact opnemen met het Actieprogramma, via www.actieprogramma.nl of 070 - 373 80 20. Na een intakegesprek, waarin de wensen worden besproken, doet het Actieprogramma een maatwerkeraanbod.

KORTE BERICHTEN

Bijeenkomsten 'Aan de slag als raadslid'

Met welke zaken hebben raadsleden direct na de raadsverkiezingen te maken? En hoe kunnen zij zich daarop voorbereiden om goed beslagen ten ijs te komen? Het Actieprogramma organiseert samen met de VNG afdelingen Flevoland, Gelderland en Utrecht begin 2010 drie regionale bijeenkomsten voor zowel zittende als kandidaat-raadsleden. De avonden bestaan uit verschillende workshopronden waarin diverse thema's aan de orde komen, zoals de coalitie-

onderhandelingen, zelfprofilering als raadslid en het benutten van de media daarbij. Ook worden tips en tricks gegeven hoe raadsleden hun werk effectief kunnen indelen. Annemarie Jorritsma (burgemeester Almere), Ralph Pans (voorzitter directieraad VNG) en Jacques Wallage (voormalig burgemeester Groningen) houden prikkelende en inspirerende inleidingen. Kijk voor data en locaties in de agenda op deze pagina of op Actieprogramma.nl.

Nieuwe raden aan de start

In 2010 organiseert het Actieprogramma drie regionale congressen voor raadsleden, met als thema: 'Nieuwe raden aan de start'. De bijeenkomsten vinden plaats in Zwolle, Rotterdam en Eindhoven. Raadsleden kunnen op deze congressen verschillende workshops volgen en kennis en ervaring uitwisselen met collega-raadsleden. Het programma is in voorbereiding. Kijk voor data en locaties van deze congressen in de agenda op deze pagina of op Actieprogramma.nl.

Publicatie: 'Nieuwe wethouders op weg'

Na de gemeenteraadsverkiezingen in maart 2010 kent Nederland weer een groot aantal nieuwe wethouders. Vooral voor hen is er nu het naslagwerk 'Nieuwe wethouders op weg' ter voorbereiding op hun nieuwe rol. Het geeft een beeld van het moderne wethouderschap en bevat veel tips

voor beginnende wethouders zodat ze een goede start kunnen maken. Het boek is geschreven in opdracht van de Wethoudersvereniging met steun van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. 'Nieuwe wethouders op weg' is verkrijgbaar via Wethoudersvereniging.nl.

AGENDA

Bijeenkomsten 'Aan de slag als raadslid'

Almere | ma 25 januari 2010

Zutphen | do 4 februari 2010

Amersfoort | wo 10 februari 2010

Regionale congressen 'Nieuwe raden aan de start'

Zwolle | za 24 april 2010

Rotterdam | za 29 mei 2010

Eindhoven | za 25 september 2010

Meer informatie en aanmelden:
Actieprogramma.nl

COLOFON

Actieprogramma Lokaal Bestuur
Postbus 30435
2500 GK Den Haag
T 070 373 80 20
E actieprogramma@vng.nl
www.actieprogramma.nl

Projectteam | Roelie Lenten, Lola Lemmens, Geertrude Haasnoot, Huri Sahin-Ardıç, Valérie de Ridder (In actie met burgers!)
Eindredactie | Son & Co (Sonja Ammerlaan)
Ontwerp en lay-out | Ontwerpwerk, Den Haag
Druk | SDU Uitgevers, Den Haag